

Augsburgiak levelei Kőszeg 1532. évi ostromáról.

1932. augusztus-szeptember havában lesz négyszáz esztendeje, hogy Szulejmán szultán, a törökség egyik legkimagaslóbb alakja, a keleti népek szinte hagyományos Nyugat felé való törekvésétől mintegy elragadva, másodízben indult Bécs ostromára, a Német birodalom kulcsának elfoglalására.

Anélkül, hogy Kőszeg város jól ismert ostromának megírását megkísérelnénk, ez alkalommal mindössze a monografiaíró kutató munkáját óhajjuk megkönnyíteni azzal, hogy közöljük az augsburgi városi levéltárból előkerült néhány levél tartalmát, amelyeknek írói foglalkoznak az akkor oly óriási jelentőségű esemény egyes fázisaival.

Tudvalevő, hogy Szulejmán szultán 1529. őszén volt első ízben Bécs falai alatt. Azonban ez az első kirándulás, részint az idő előrehaladt volta, részint egyéb okok miatt nem sikerült, úgy, hogy az egész akciónak szinte afféle „ballon d'essay” jellege volt. Ugyanis a szultán néhány napi Bécs alatti időzés után, látszólag minden különösebb ok nélkül felkerekedett, s dolgvégezetlenül haza vezette seregét.

1529-ben már októberre fordult az idő, mire a feltűnő lassúsággal mozgó török sereg Bécs alá ért, s úgy látszik, hogy a szultán ilyen későn már nem tartotta tanácsosnak ilyen nagy fontosságú vállalkozás elkezdését s ez is oka lehetett annak, hogy a szultán hirtelen elvonult Bécs falai alól.¹

A nem sikerült első bécsi hadjárat után — úgy látszik — Szulejmán szultán állandóan napirenden tartotta elméjében Bécs elfoglalásának gondolatát s három esztendő múlva elérkezettnek látta az időt kedvenc terve végrehajtására.

1532. tavaszán (május) már nálunk is híre járt, hogy Szulejmán szultán seregeit mozgósította és hogy „in propria persona” készül nemcsak Magyarország, hanem a Német birodalom megtámadására.² Erre a hírre nálunk is, meg Bécsben is

¹ 1528. október 15. Bécs. — A bécsi haditanács levele Frigyes herceg pfalzgraffhoz, I. Ferdinánd király hadvezéréhez, melyben megírják, hogy a a török sereg Bécs külvárosainak felégetése után „widerumb auff Ofen” tart. — Augsburg város levéltára, Litteralien, a fenti dátum alatt.

² „Nunc apud nos certa fama est, venturam hac ipsa estate Turcam, tanta vi et apparatu, quo non solum huic regno (t. i. Hungariae) subiciendo

nagy riadalom támadt, annál inkább, mert ekkor még egész biztosan nem tudták, hogy a szultán tulajdonképen mit akar, hova, merre és ki ellen készül,³ továbbá, mert a török sereg méltó fogadására, mint rendesen, úgy most sem voltunk teljesen felkészülve. Hiszen Zalaházy Tamás egri püspök és a Pozsonyban vele lévő tanácsosok még 1532. április 19-én azt jelentik I. Ferdinánd királynak, hogy pl. Esztergom és Visegrád várakban, a Duna-völgy e fontos pontjain, egyetlen katona, semmiféle őrség nincsen, úgy, hogy ezek a völgyzáró várak még csak 2—3 napi ellentállásra sem képesek.⁴

Ferdinánd király természetesen elsősorban Béccsel és saját tartományai sorsával törődött, ezeknek védelméről gondoskodott mindenekelőtt és június havában, — amint azt egyik levelében nővérének, Mária királynénak írja, — Bécs körül a birodalomból a támadni készülő török sereg méltó fogadására már elég tekintélyes számú sereget gyűjtött össze. Ugyanekkor a király nővérének megírja azt is, hogy a lassan vonuló török had már Belgrádhhoz közeledik.⁵

Szulejmán serege ugyanis, mint mindig, úgy most is elég lassan haladt előre, de mégis gyorsabban, mint 1529-ben. Oláh Miklós egy levele szerint, a török had csak július 20-ika előtt ért a Dráva partjára, Eszékre, ahonnan, becsése szerint, még ha a sereg túl lassan halad is, augusztus 8—10-ike körül Bécs alatt lehetett volna. Ugyanis, amint most már a kémek jelentései és a Délmagyarországról írt levelek tartalma is bizonyította, Szulejmán szándéka, hogy Bécs városát veszi ostrom alá, egészen nyilvánvalóvá lett.⁶

Ugyancsak Oláh Miklóstól tudjuk meg azt is, hogy a szultán haderejét mekkorának mondták. Ugyanis egy 1532. augusztus 1-én kelt levele szerint Szulejmán 600.000 emberrel, 30.000 tevével és 8000 igavonó bivallyal vonult volna Budán át Bécs ellen. Ezek a hatalmas számok, mint mindig, úgy természetesen

extremam manum imponere, sed in Germaniam quoque longissime et latissime grassari possit." (*Hatvani*: Magyar történelmi okmánytár, I. k. 156. és 158. l. — 1532. május 23. Pozsony.)

³ Szerémi — persze utólag — már előre tudta, hogy a támadás célja: Bécs. Etiam fama sonebat in auribus nostris, quod cesar Turcarum intendit sub Viennam obsidere iam secundario per regnum Sclavonie." (*Wenzel*: Szerémi György emlékirata Magyarország romlásáról, 299. l.)

⁴ A nevezettek azt írják, hogy Esztergom és Visegrád „nulla praesidia habent ita, ut ne in biduum quidem, aut triduum illae arcis servari possint." (*Bécs, Staatsarchiv. Ungarn, Allgemeine Akten, 20. csomó.*)

⁵ *Hatvani*: I. m., I. kötet, 168. l.

⁶ „Scias, nos ex litteris hoc biduo ad nos allatis intellexisse Turcarum tyrannum ante vigesimum huius mensis diem in Ezzek, quod oppidum est ad ulteriorem Dravi rippam situm pervenisse; — — — — ut autem ego eius progressum ratiocinor, quantumcunque lento progrediatur gradu, Viennem octavo aut decimo Augusti futuri die sine labore constitui poterit” stb. (*Oláh Miklós* levelezése, 229. l.)

sen most is túlzottak voltak. Hiszen ma már tudjuk, hogy ebben az időben a számadatok közlésénél az emberek a nullákkal éppen nem takarékoskodtak. Itt is valószínűbb, hogy a közölt számadatokat mérsékelnünk kell s csak 60.000 embert, 3000 tevét és 800 bivalyt kell itt értenünk, azaz a közölt számadatok végéről egy-egy nullát el kell vennünk, hogy megközelíthessük az igazságot. Még az így megmaradó számok is elég tekintélyesek, s ennyi ember és állat élelmezése és eltartása abban az időben iszonyú feladat lehetett. Oláh számítása szerint a török sereg, ha valami rendkívüli akadályra nem bukkan, augusztus 10-ike táján már nem lesz messze Bécs falaitól.⁷

A Brüsszelbe, Mária királynéhez érkezett levelek tartalmának tanúsága szerint Szulejmán július 25-én, Szent Jakab napján kelt át seregeivel az észéki Dráva hídon, de ekkor a királyné udvarában, de sőt úgy látszik, még Bécsben sem tudták egészen pontosan, hogy a szultán az erősen megáradt Duna folyam mentén, vagy más felé fog-e Budára és innen tovább Bécs felé haladni?⁸

A szultán az észéki hídon való átkelés után seregeivel egy darabig észak felé haladt, azt a látszatot keltve, mintha Budára tartana, egyszerre azonban, hajóit és a máhát Magyarország déli részén hagyva, bal felé kanyarodott, s állítólag Somogy és Zala megyéken át Vasmegye felé Bécsnek fordult. Nyilvánvaló, hogy Szulejmán a máhla elhagyásával serege haladását akarta meggyorsítani. Okulva a mult tapasztalatain, s számításba véve seregének lassú mozgását, nem akart ismét túlkésőn Bécs falai alá érni, és így a Duna menti hosszabb útról letérve, Buda elkerülésével időt akart nyerni, s rövidebb, egyenesebb úton óhajtotta vállalkozása célját megközelíteni.

Ezzel a váratlan diverzióval Szulejmán mindenesetre elérte azt, hogy augusztus 20-án Brüsszelben Mária királyné udvarában már az az áhír terjedt el, hogy a szultán minden várakozáson felüli gyors meneteléssel hirtelen Bécs alatt termett és azt nyomban körülzártá.⁹

Ez a hír csakhamar kacsának bizonyult és augusztus 29-én Oláh Miklós egy Brüsszelből keltezett levelében már jelzi, hogy az, amit a minap Bécsnek a török általi megszállásáról írt, nem felel meg a valóságnak, mert a török bizony csak a közép-szerűen megerősített Kőszeg városáig jutott el és most ott várja ágyúit és podgyászát.¹⁰

⁷ Oláh Miklós levelezése, 230. l.

⁸ Ugyanott 232—33. l. 1532. aug. 13. Brüsszel.

⁹ Ugyanott: 233. l.

¹⁰ 1532. aug. 29. Brüsszel. „Nuncius et litterae a caesare heri advenientes aperte significarunt, quae dicunt Turcam cum esset in itinere Vienne veniendi cum omnibus suis viribus divertisse ad Gencz arcem, oppidumque mediocriter munitum, nostro hungarico vocabulo Kewszeegh dictam,

Ennek a levélnek a tartalma, ha nem is egészen, de mégis közel járt a valósághoz, mert a szultán seregének egy részét Ibrahim pasa vezérlete alatt előre küldte. Ez az előhad augusztus elején (körülbelül 6-án) érkezett a vasmegyei kis határvároska, Kőszeg (Guntium, Guintium, Güns, Gintz, Cusug)¹¹ falai alá, nem is sejtve, hogy ez a lenézett „schlechter Fleck” lesz a szultán ez évi hadjáratának kényszerű végállomása.

Az egykorú források Kőszegét obscurus (homályos, ismeretlen) nevű „ignobile oppidum”-nak, kicsiny és jelentéktelen „stettlin”-nek nevezik, amelyről ekkor még senki sem mert gondolni, hogy neve néhány nap alatt Európa érdeklődésének központjába fog kerülni.

Kőszeg mindig Magyarországhoz tartozó városka volt, amelyet csak I. Mátyás király adott zálogba Frigyes császárnak, úgy, hogy a várossal és uradalmával a császár, később pedig utóda, I. Miksa rendelkezett. Így többek közt tudjuk, hogy a XVI. század elején, Miksa császár idejében Maraksy (Maraxi) János volt Kőszeg kapitánya, aki bizonyára Miksa császár egyenes kivánságára, egy 1517. november 22-én Klosterneuburgban kelt oklevélben Ákosházi Sárkány (Tscherken) Ambrus javára Kőszegről lemondott.¹² Erre I. Miksa császár 1517. december 21-én Bécsben kelt oklevelében „unnser Herrschafft, Statt unnd Slos Günsz”-öt 5600 forintért („fur yedem guldenn hundert un-

illicque expectasse in hunc diem suas machinas bellicas et impedimenta.” (Oláh Miklós levelei, 234. l.)

¹¹ Kőszegre vonatkozó irodalmunk meglehetősen sovány. Az írók még legtöbbit az 1532. évi ostrommal foglalkoztak. Anélkül, hogy a teljességre számot tartanánk, felsorolunk néhány idevonatkozó művet és dolgozatot.

Chernel Kálmán: A kőszegi felső- és alsóvár története az Árpádház alatt. (Századok, 1869. évf. 98–105. l.)

Chernel Kálmán: Kőszeg szabad kir. város jelene és múltja. Budapest 1878., két rész, 148. és 274. l. (Ld. Századok, 1879. évf. 598–607. ll.)

Csánki Dezső: Magyarország földrajza a Hunyadiak korában. II. k., 714. és 724. ll.

Garády: Kőszeg krónikája (Uj Magyar Múzeum 1857. évf. I. k. 184. l.)

Haan Rezső: Szolimán Kőszeg alatt (Divatcsarnok, 1861. évf., 8., 9. sz.)

Kiss Károly: Kőszeg védelme Szolimán ellen 1532-ben. (Tudományos Gyűjtemény, 1829. I. f. 22. l. — Ugyanerről ír Podhradzsky József ugyanitt, 1835. V. f. 56. l.)

Kőszeg város hajdankori építményei, régiségei és levéltára. (Vasmegyei Régészeti Egylet évi jelentése, 1873. évf., 39. l.)

Molitorisz Adolf: 1532. Jurisich Miklós Ferdinánd királyhoz szóló levele Kőszeg város védelmezéséről. (Athenaeum, 1843. évf. II. f. 180. l.)

Raffai: Kőszeg várának ostromoltatása 1532. (Hasznos mulattató, 1826. évf. I. f. 6. l.)

Récsey Viktor Alfonz: Jurisich Miklós két levele Kőszeg 1532. évi ostromáról (Századok, 1883. évf. 458–465. ll.)

Roznák Márton: Belagerung der Stadt Güns im J. 1532. Wien. 1789. Szuleimán Kőszeg alatt. (Századunk: 1845. évf. 20., 21. szám.)

¹² Egyháztört. Emlékek a hituj. korából. II. k. 311. l. — Bécs, Staatsarchiv, Reichs Registraturbücher, AA kötet, 216/a. l.

gerisch pfennyng zu raitten“) Sárkány Ambrusnak inscribálja, s azután 1517. (helyesebben: 1518) április 8-án parancslevelet („gehorsambrief“) intéz a kőszegi uradalom népeihez, melyben meghagyja, hogy új gazdájuknak „Ambrosi Tscherken (azaz: Sárkány) Freyherrn zu Duall (I) und seinen Erben“ engedelmesskedjenek.¹³

1532-ben Ferdinánd király rendelkezik Kőszeggel, s a vár és város parancsnoka (kapitánya) a dalmát tengerparti Zeng városából eredő s innen Krainába származott patricius, Jurisics Miklós (Nikolizza) volt,¹⁴ aki a források szerint már II. Lajos magyar királyt,¹⁵ de I. Miksa császárt is szolgálta, s akinek ez utóbbi 1519-ben (december 29. Wels) kelt oklevelében a már ifjúságától fogva, de különösen a velencések elleni nem rég mult harcokban szerzett érdemei fejében a Krajnában fekvő „Sloss Obernassfuess“-t adta.¹⁶

Jurisics, aki 1525-ben, úgy látszik Ferdinánd szolgálatában, résztvett a német parasztlázadás leverésében is,¹⁷ 1529-ben ugyancsak Ferdinánd király megbízásából, mint követe, Konstantinápolyban is járt.¹⁸ Kőszegi hősi magatartását a város monografusa, Chernel Kálmán „a város levéltári új kútfőinek is gondos felhasználásával igen tüzetesen és annyira élénken szemlélhetőleg s hazafias melegséggel írja le, hogy művének irodalmi tekintetben is ez képezi koronáját“, amint ezt Chernel művének bírálója, Thaly Kálmán megállapítja.¹⁹ Kőszeg ostromának részleteit, amelyek már eléggé ismereteseek, itt ez alkalommal elismételni annál inkább feleslegesnek látszik, mert hiszen az ostromot maga Jurisics is elég terjedelmesen írta, s ezek a levelek már régen közzé lettek téve.²⁰ Ez alkalommal azokról a levelekről óhajtok csak megemlékezni, amelyeket a kőszegi eseményekről a Bécsben lévő augsburgiak írtak haza városuk előljáróinak.

*

¹³ U. ott: AA kötet, 215/a. és 216/a. II.

¹⁴ *Csergheő*; Die freiherrlichen Linien des Hauses Jurisich. (*Ung. Revue*, 1887. évf.)

¹⁵ *Istvánffy Miklós*: Historiarum de rebus Hung. 1758. kiad. 111. l.

¹⁶ 1519. XII. 29. Wels. I. Miksa császár Juritschitsch Miklósnak „unserm diener, umb seiner redlichen getrewen diennste willen, so Er unns von Jugent auf an unnsrem hof und sonnderlichen in den verganngen venedigischen Kriegslewffen getan hat“ a krajnai Obernassfuess-t inscribálja. (*Bécs, Staatsarchiv*, Reichs Registr. bücher, BB, kötet 629. a-b. lap.)

¹⁷ 1525. május 15. Fuessen: Jurisics és társa levele Vilmos herceghez. (Augsburg városi levéltár, Litteralia.)

¹⁸ *Bécs, Staatsarchiv*, Turcica, I. csomó, convolut D, Jurisics részére 1529, VII. 27-én Linzben kelt követi utasítás. — Ld: *Brutus*: Magyar Históriaját, II. k. 423. l.

¹⁹ *Századok*, 1879. évf. 602. l.

²⁰ *Récsey Viktor* Alfonz: Jurisich Miklós két levele Kőszeg 1532. évi ostromáról. (*Századok*, 1883. évf. 459—465. II.)

A török sereg elindulásának hírére — amint már láttuk — Ferdinánd sem maradt tétlenül, hanem Bécs védelmére részint Magyarországból, részint pedig a birodalom minden részéből gyűjtötte a hadinépét.

Ferdinánd király kívánságára Augsburg város is elküldte csapatát Bécs védelmére. Ennek a csapatnak Echenn Jeremiás és Pley vagy Pleyg János voltak a főemberei, akik Bécsből 1532. augusztus 9-től kezdve az ügyek állásáról városuk tanácsát meglehetősen sűrűen informálják, úgy hogy leveleik szinte naplószerűen közlik az eseményeket.

1532. augusztus 9-én az augsburgiak Bécsből már jelzik, hogy mindenfelől mindenféle nemzetiségű lovas és gyalog csapatok sietnek a birodalom kulcsának védelmére, ahova viszont a vidékről (Dél felől) a török sereg elől mindenki eszeveszetten menekül. Írják, hogy augusztus 11-én lesz Bécs mellett a Dunán a hadihajók és hajósok mustrája és magában a városban, minden eshetőségre számítva, nagy árúraktárakat építenek. A vidékről Bécsbe menekülő szegény nép a városban nagy jajgatást csap.

Augusztus 16-án a két augsburgi azt írja haza a tanácsnak, hogy a török sereg már csak 15 mérföldnyire van Bécstől és Bécsújhelyen át egyenesen a főváros felé igyekeznek. Ezzel szemben viszont Bécsben a hadi nép mindenünnen erősen gyülekszik. Azonban ekkor (augusztus 16-án) Bécsben az augsburgiak még nem tudnak arról, hogy a törököt Bécs felé való útjában Kőszeg városa feltartóztalta. Csak augusztus 26-án írja meg a két augsburgi főember városuk kapitányának és a tanácsnak, hogy a török Kőszeg (Guntz) előtt, Bécstől 12 mérföldnyire áll, azt lövi és ássa, eddig már háromszor megrohamozta, de szerencsére még semmiféle eredményt se tudott elérni. Mindezeket — írják az augsburgiak — egy Würtembergből való trombitástól tudják, aki még II. Lajos király hadjárata alkalmával került török fogságba. A török táborban a katonák közt azt a hírt terjesztik, hogy a császár (V. Károly) és a király (I. Ferdinánd) Spanyolországba ment s hogy Németországban nagy az egyenetlenség, amely híreknek a törökök nagyon örültek. — Ezekből is láthatjuk, hogy ekkor már hamis hírek koholásával és terjesztésével kellett a törökökben a lelket tartani, mert hiszen egészen nyilvánvaló, hogy a három roham sikeres visszaverése a török seregére csak demoralizálólag hatott.

Augusztus 29-én egy másik augsburgi ember, Schertlin Sebestyén intéz levelet Augsburg város tanácsához, elismételve, hogy Kőszegen Ibrahim pasa három rohamát visszaverték. Most azután — folytatja — különböző hírek keringenek. Vannak, akik azt állítják, hogy Ibrahim pasa elvonult Kőszeg alól, mások viszont azt hiesztelik, hogy a szultán maga szállta meg

seregével a várost. Schertlin azt állítja, hogy Bécsben senki sem hiszi, hogy a török a birodalmi haddal készülne megütközni, mert az éhség miatt mihamar távoznia kell. Ugyanis egy kenyér, melynek ára Bécsben egy bécsi fillér, a török táborban éppen 12 asperbe kerül. Egyébként a török sereg elégedetlen és panaszkodik, hogy becsapás áldozata lett, mert eredetileg azt ígérték nekik, hogy olyan helyre vezetik őket, ahol mind gazdagok lesznek, s íme, olyan helyre vitték őket, ahol éhen halnak. Kőszegen egy horvát úr parancsnokol, aki derek, becsületes ember, s aki mellett néhány Bécsből leküldött landsknecht van. Midőn a török őket megtámadni készült, Bécsből segítséget kértek, de mert kérelmükre segítség nem érkezett, a Bécsben állomásozó hadi néphez intéztek panasz levelet. A német táborban elfogtak néhány árulót, akiknek állítólagos valómása szerint a vajda (Szapolyai János) negyven embert küldött volna a birodalmi táborba, hogy mérgezzék meg a kutakat és gyujtsák fel a táborot. Jó lesz tehát vigyázni és résen lenni!

Szeptember 1-én Schertlin Sebestyén már azt írja Imhof Jeromos augsburgi polgármesternek, hogy a német birodalmi táborot áthelyezték Korneuburghoz és Kőszegnél minden elcsendesedett, amit Schertlin egyelőre rossz jelnek tekint. Az a híre, hogy a török Bécsset hatszor szándékozik megrohanni, először tevékkel, azután pedig bivalyait akarja rájuk hajtani.

1532. szeptember 3-án Echenn és Pleyg írnak haza Augsburgba levelet, amelyben jelentik, hogy a török Kőszeg alól elvonult, miután a város jelképileg állítólag meghódolt volna a töröknek. A meghódolást a török elfogadta és senkinek semmi baja nem lett. A város állítólag azzal a feltétellel hódolt volna meg, hogy amíg Bécs és a többi városok állanak, addig Kőszeg sem adja meg magát. Ezt a feltételt a török elfogadta és a várost a védelmezőnek, Jurisicsnak ajándékozta hősiessége jutalmául.

Szeptember 5-én Schertlin Sebestyén és id. Ungelter János augsburgi polgárok jelentik Vetter György és Im Hoff Jeromos augsburgi polgármestereknek, hogy „Juderitsch Nicolitsch” horvát úr Kőszeget 700 vidékivel és saját embe-reivel Ibrahim basa 13 rohama ellen dicsőségesen megvédelmezte. A basa személyesen beszélt Jurisics-csal, aki kijött hozzá a városból és mondá neki, akit már Konstantinápolyból személyesen ismert: „Hát te vagy itt? Milyen eleven (friss) vagy te, hogy az egész világ ura ellen mersz egy ilyen fészket védelmezni!” Erre Jurisics azt válaszolta, hogy hiszen ő nagyon jól tudja, hogy Ibrahim pasa császársa igen nagy úr, neki azonban még nagyobb ura van, akivel szemben hűen teljesítette kötelességét, tartotta és tartja ezután is a rábízott várost, míg él. Erre Ibrahim nyájas és udvarias szavakkal azt felelte, hogy hiszen ő (t. i. Jurisics) már eddigi derek magatartásával

a becsületnek eleget tett, kímélje tehát életét és adja át a várost a török szultánnak. Természetesen Jurisics ezt az ajánlatot kereken elutasította, kijelentvén, hogy míg él, ezt meg nem teszi és — visszatért a városba.²¹ Erre a török válaszul újabb rohamot intézett a város ellen, de ismét eredmény nélkül, amire Ibrahim basa nyomban felkerekedett, seregével elvonult a város alól, de senki sem tudja, hogy merre? Vannak, akik azt állítják, hogy Bécs felé, mások pedig, hogy másfelé húzódt.

Szeptember 9-én ért Bécsbe Jurisicsnak az a kimerítő jelentése, amely 1532. augusztus 30-áról van keltezve, s amely I. Ferdinánd királynak szól, amelynek szövege eléggé ismeretes,²² s amelynek tartalmát, helyesebben a benne leírt eseményeket Schertlin már szeptember 5-én tudatta városa előjáróival. Ugy látszik, Schertlinnek igaza volt, amidőn szeptember 5-én azt írta haza, hogy a török sereg (valószínűleg ennek csak egy része) Bécs felé húzódt Kőszeg ostromának abbahagyása után, mert szeptember 9-én Echenn Jeromos és Pley János Augsburg város tanácsának jelentik, hogy Bécs körül a törökkel csatározások folytak, amelyben állítólag 200 török elesett, s 26 eleven törököt és 13 török fejet a császáriak behoztak Bécsbe.

Ugyanezen a napon Schertlin is írt egy levelet az augsburgi polgármesternek, amelyben többek közt tudatja, hogy az elmúlt éjjel a birodalmi hadból 1500 lovas átkelt a Dunán, hogy megnézzék, hogy a törökök „hol dugják ki a fejüket.” — Így tehát Kőszeg sikertelen ostroma után a kapdosó, prédáló török csapatok elkalandoztak egészen Bécsig, s amikor észrevették, hogy a birodalmi sereg készen várja őket, ismét sietve odább álltak.

Bővebben emlékszik meg erről id. Ungelter János szeptember 16-án Bécsből keltezett levelében, amidőn az augsburgi polgármesternek jelenti, hogy Szulejmán szultán megrohantatta seregeivel Grázot, ahova a szultán maga személyesen is kérészül, s ezenfelül a török csapatok a kőszegi diversióval kapcsolatosan Bécs-Ujhelyen át a Wiener Waldba is becsapdos-tak, s eljutottak Felső-Ausztria határáig, az Enns folyóig. A töröknek eme kirándulásai állítólag 4000 keresztény életébe kerültek.

Szeptember közepe táján Szulejmán szultán seregével aránylag elég gyorsan kitakarodott az országból és szeptember 26-án Granvelle-Perrenot Miklós császári kancellár Bécsből már azt írja Mária királynénak, hogy „le Turc et son armée ont passe a la riviere de la Drave.”²³

²¹ Mindezekről 1532. VIII. 30-án kelt levelében maga Jurisics is megemlékszik. Ld. még *Istvánffy*: I. m. 112. l.; *Brutus*: I. m. II. k. 427—428. II.

²² *Századok*: 1883. évf. 460 l.

²³ *Hatvani*: I. m. I. k. 175. l.

Ime, ezeket tudjuk meg az augsburgiak leveleiből Kőszeg ostromáról, melynél a feljegyzések szerint 418 polgár, köztük a város négy tanácsnoka halt hősi halált.²⁴ A város életben maradt derék védelmezője hősi magatartása jutalmául I. Ferdinánd királytól Kőszegét és uradalmát a bárói címmel kapta, ezl azonban rajta kívül még csak fia élvezhette, akiben Jurisics nemzetsége állítólag kihalt és utána Kőszeg a Weispriachok kezére került.

Jurisics Miklós Chernel szerint Kőszegen lett volna eltemetve és ő 1873. április 24.én a hős állítólagos kőszegi sírját fel is bontotta, azonban úgy látszik, hogy Chernel idegen sírt kutatott át, mert 1896-ban a Századokban ez a rövidke hír jelent meg:

„*Vasmegyében* mozgalom indult meg abból a célból, hogy a kőszegi vár híres védőjének, Jurisits Miklósnak hamvai haza szállíttassanak. Jurisits sírját báró Malcomes Boszniában Bihács közelében találta meg s maradványait új koporsóba helyeztette. Jurisits hamvainak haza szállítását leginkább a kőszegiek szorgalmazzák, akik ezzel akarják a milleniumot megünnepelni.”²⁵

Ezek után úgy látszik, hogy Jurisics, a kőszegi horvát junák hamvai mégsem Kőszegen, hanem idegenben pihennek, s talán most, Kőszeg ostroma jubiláris esztendejében időszerű lenne a hős férfiú földi maradványait dicsősége színhelyére visszahozatni.

F ü g g e l é k .

1.

1532. augusztus 9. Bécs.

Ehenn Jeremiás és Pleyg János „bayd hawpt lewtt“ levele Augsburg város tanácsához, amelyben írják, hogy magyar, olasz, spanyol, német gyalog és lovas csapatok gyülekeznek Bécs védelmére, de ide menekül a vidékről mindenünnen a föld népe is, „dann yetz das der Turgckh sey am herrauff ziechen.“ Folyó hó 11-én lesz Bécsben a hajók és hajósok mustrája (musterung) „unnd es geschechenn gros gebew ann der statt mit warrenn unnd ander ding unnd ist ain grosser jamer von dem armenn volck des herein fluycht ab dem lannd in der stat . . .“

Augsburg város levéltára, Litteralia, a feni dátum alatt.

2.

1532. augusztus 11. „Datum zu Gessee.“

Katzianer János a kékem hirszerzése alapján a bécsi haditanácsnak jelenti, „das der Turckhisch Keyser in der Rabaw drey Brugkhen hatt lassen schlagen, funff meyl von myr zw Hetwig²⁶ ist ain Brugkhen und zw Rumb

²⁴ Századok: 1879. évf. 602. l.

²⁵ Századok: 1896. évf. 282. l. Ld: a Jurisics családra nézve: Turul. V. évf. 184. l.; VI. évf. 142. l.

²⁶ Rába-Hidvég!

sendt zwuo Brugkhen. Von erst ist uberzogen des Waschaw,²⁷ der hauptman zw Eesegen,²⁸ der hat den for zug, darnach ist zogen der Mechinth weckh wascha. Die zwen haben in die XV^{C29} wegen. An den sybenden und achtenden tag Augusti ist uber zogen der Elmbey wascha, und an dem newntten tag ist uberzogen der keyser in aygner person. Er eylt gar vast, aber er hat souil wegen, das er nit eylen mag. Es sagen die kuntschafter, daz er nur drey thawsent wegen hab und nach dem keyser zeucht der wascha ausz Nattalia.³⁰

Ewer gestrengen sollen wyssen, das das Hungerlannd von der Troya byss fier meyl von der Thonnaw verprennt ist, und haben nicht mer leytt gefanngen genomen, dan schön frawen und Junckfrawen, daz ander als nidergehackht."

Töle nem messze egy magyar nemes elfogta „Embry wascha“ kamarását, akit ő kikérdezett, s ez azt vallotta, hogy a török Bécs ostromára készül, s ha ezt elfoglalta, „so well er darnach ziehen in das Welschlandt und auff Rom zw“, ha pedig nem győzne, akkor a Duna felé fog menekülni.

Augsburg város levéltára, Litteralia, a fenti dátum alatt.

3.

1532. augusztus 16. Bécs „bey Scheberlin der Wellser
Diener zu Augspurg etc.“

Pleyg János és Echenn Jeremiás levele Augsburg város tanácsához, melyben megírják, hogy a török Bécestől 12 mérföldnyire van „unnd zeucht auff Neuen Stat zu unnd sol sein fürnemen sein, er well auf Wien.“ A hadi nép Bécsben erősen gyülekezik.

Augsburg város levéltára, Litteralia, a fenti dátum alatt.

4.

1532. augusztus 26. Bécs.

Echenn Jeremiás és Pleyg János „bayd hawpt lewtt“ levele Scherttel Sebestyénhez, Augsburg város kapitányához „wonnhaftt zu Fusbrun in dem leger“, melyben írják, hogy más ujságot nem tudnak, csak azt, „das der Türckh ligt vor ainem stettlin, hayst Gintz, 12 meyll von Wienn. Das hat er beschossenn unnd grabenn, hat 3 stürm der vor gethann, aber nichts ausgericht.“

Augsburg város levéltára, Litteralia, a fenti dátum alatt.

5.

1532. augusztus 26. Bécs.

Echenn Jeremiás és Pleyg János levele Augsburg város tanácsához, melyben írják, hogy más ujságot nem tudnak, hanem csak azt, „das der feindt ligt vor ainem stettlin, hayst Gintz, unnd hats beschossenn unnd grabenn hatt 3 stürm darvor gethann, aber nichts nit aus gericht. Sollich hatt ein dewttscher Trumetter gesagt, ist ausz dem lannd zu Württemberg, der ist mit kunig Ludwig gefanngen wordenn von dem Türckhen unnd ist so lanng gefencklich ennthalten wordenn unnd ist von dem Türckhen vor dem stettlin gefallen das stettlin ligt 12 meyll von Wienn weytter; so sagt der Trumetter“, hogy a török táborban azt a hírt terjesztik, hogy a császár és a király Spanyolországba mentek, Német földön nagy az egyenetlenség, amely híreknek a török táborban nagyon örültek.

Augsburg város levéltára, Litteralia, a fenti dátum alatt.

²⁷ T. i. Basa.

²⁸ Eszék.

²⁹ = 1500.

³⁰ T. i. az anatóliai basa.

6.

1532. augusztus 29. „Datum zu Fussbrunnen im leger.“

Schermlin Sebestyén levele Augsburg város tanácsához, melyben többek közt írja: „Newere ceitung haben wir nit, wann das der Ebrahim waschan soll sich fur Gintz, ist 12 meil unnderhalb Wien, gelegert haben und ver-gangner tagen 3 sturm verloren. Ist die sag also mangelai, das nit gut ze schraiben ist, ainer sagt für war, er sey darnach dauon gezogen, der ander, der kaiser hab sich erst mit macht darfur gelegert. Es will schier nie-mants glauben, das der Türck sich mit uns werd schlahen, vermainend er mag vor hunger nit bliben. Ain brot, das by unns ain wienischen pfening, gelt by inen 12 aspen, unnd sey sein volck gantz und gar unwillig, clagend, man hab inen zugesagt sie zefieren da sie all reich werden, so fier mann sie, das sie hunger sterben wollennd. Es ligend zu Guntz ain Crabatischer her, sagen ein redlicher mann sein unnd etlich landsknecht, so von Wien hinab geschickt sein worden. Als der Turck sich furschlahen hat wellen, habend sie gen Wien umb Rettung geschriben, als aber auf Zeit yeres be-gerens kain hilf komen ist, haben sie ainen cläglichen brief allen Kriegs-leuten gen Wien geschickt und als ich vernim, also von inen urlaub geno-men, das es zu erbarmen.“

A táborban néhány árulót fogtak „habend nach fragend, voryehen der weywoda habe 40 mann ausgesant auf dess Reichs legere, die brunnen zu-vergiften unnd leger anzubrennen“, tehát jó lesz vigyázni és résen lenni.

Augsburg város levéltára, Litteralia, a fenti dátum alatt.

7.

1532. augusztus 30. Kőszeg.

„Juritschutz“ Miklós levele Ferdiánd királyhoz.

Ennek magyar fordítását ld: Századok: 1883. évf. 460. l., francia for-dítását ld: Hatvani: Magyar történelmi okmánytár, I. kötet 169. l.

Augsburg város levéltára, Litteralia, a fenti dátum alatt.

8.

1532. szeptember 1. „umb 3 urn nach mittag“, Fuszbrunnen.

Vurittenbachi Schermlin Sebestyén levele Imhof Jeromos augsburgi pol-gármesterhez, melyben írja, hogy a birodalmi hadsereg táborát áteszik Kor-nenburghoz. „Es ist mit Gintz gantz und gar gestillt“, amit nem jó jelnek vesz. Úgy beszélük, hogy a török „wölle uns 6 maln angriffen, zum ersten mit Kamelen, zum andern mit buffeln in uns zu jagen“.

Augsburg város levéltára, Litteralia, a fenti dátum alatt.

8.

1532. szeptember 3. Bécs

Echenn Jeremiás és Pleyg János levele Augsburg város tanácsához, melyben írják: „Für newen Zeyttung wis wir Ewr F. E. W. nichts zu schrey-benn, dann das der Türckh ist vor dem stettlin Gintz abzogen unnd das stettlin hatt sich dem Türcken auff gebenn unnd gehuldiget, hals der Türckh also auff genom unnd niemants nichts gethann unnd hat sich das stettlin dem Türckhen auff gebenn mit diser gestalt, wie sich Wienn unnd annder stett haltenn, also well sich das stettlin auch haltenn, hat der Türckh sol-lichs von inenn angenomen unnd das stettlin dem hawptman der dar in gelegen ist, geschennkt hat, darumb, das er sich so woll gehalten hat“.

Augsburg város levéltára, Litteralia, a fenti dátum alatt.

10.

1532. szeptember 5.

Schermlin Sebestyén és id. Ungeller János levele Vetter György és Im Hoff Jeromos augsburgi polgármesterekhez, melyben megírják, hogy más

ujságjuk nincs, „dann das Nicolitsch Juderitsch ain Crabatischer Herr, der auf dem Reichstag zu Augspurg mit andern zu den Turcken abgefertigt ist worden, zu Gintzs sampt 700 personen von der Landschafft unnd seinem aigen gesind 13 sturm von dess Ebrahim waschan gesind mit hilf des almechtigen erhalten hat, nach denen hab in der waschant zu ime personlich vergelaitet etc., unnd als er Nicolitsch herausz komen, zu ime gesagt, als zu dem den er vorhin gesechen zu Constantinopel, bist du da, wie bistu also frisch, das du vermainst ainem hern der gawtzen welt ain solchen flecken vorzuhalten. Hab her Nicolitsch geantwurt, er wiss wol, das sein kayser ain grosser herr seye, aber er hab noch ainem grössern hern sein pflicht gethon, ud die selbig ze halten, gedenck er im disen flecken so lang sein leib unnd leben dure zuerhalten. Darauf der waschant ine mit hoflichen vilen beweglichen worten sanft angesprochen, Er hab nunmerden eeren gnug gethann, soll sein leib und leben fristenn und seinem hern dem Turckischen Kayser disen flecken aufgeben. Das aber Nicolitsch durch den banck abgeschlagen und gesagt, das solle ob Got will by seinem leben nit geschechen und dess widerumb an sein gewarsam in den flecken gezogenn. Darauf eylends wiederumb ain sturm wider ine angegangen, aber nichts erhaltenn worden von den feinden Got hab lob unnd von stund diser waschant mit allen seinem volck abgezogenn, wohin oder was er entlich wilens sey, ist nit fur war zeschreibenn, ainer maint fur Wien, der ander hinder sich. Got geb das es wol gann“.

Augsburg város levéltára, Litteralia, a fenti dátum alatt.

11.

1532. szeptember 9. Bécs.

Echenn Jeremiás és Bleyg János levele Augsburg város tanácsához, melyben írják, hogy Bécs környékén a törökkel csatározások voltak. 200 török elesett „und hat zu unns herein bracht genn Wienn bey 26 lebenndig und 13 köpff“.

„Newen zeyttung schrűfflich verzeichnet kámpft von dem hawptmann von Gintz der in der stat gelegenn ist, da der dűrckh vor gelegenn ist hat er der hawptmann kűniglicher Maiestat sollich sein handlung zugeschick unnd den Kriegs Retten genn Wienn“.

Augsburg város levéltára, Litteralia, a fenti dátum alatt.

12.

1532. szeptember 9. „Im veldleger by Wien.“

Schertlin Sebestyén levele Vetter György és Im Hof Jeromos augsburgi polgármesterekhez, melyben többek közt írja, hogy az éjjel 1500 lovasuk átkelt a Dunán „Ze besichtigen, wo die Turcken den kopf hinaus steckenn“.

Augsburg város levéltára, Litteralia, a fenti dátum alatt.

13.

1532. szeptember 16. Bécs.

Id. Ungelter János levele Vetter György és Imhof Jeromos augsburgi polgármesterekhez, melyben írja, hogy: „Ist die sag, das der Turkhiss Khaiser soll Gretz haben lassen berennen unnd selbs darfur ziechen well. Er brenndt fast,“ és amint a kémek jelentik „auf dem Straiff so er auf Gyntz unnd fur die Neustatt herauf unnd Wienerwalt gethon hatt bisz an die Enns,“ 4000 embert ölt meg és vitt el.

Augsburg város levéltára, Litteralia, a fenti dátum alatt.

Dr. Iványi Béla.